

Oplegnotitie bij aanbieding rapport “Van Ambitie naar Realisatie: Automatische Toekenning van Sociale Rechten in Nederland”

Aanleiding en doel

Voor de Staat van de Uitvoering 2026 is gevraagd te onderzoeken wat nodig is om automatische toekenning van toeslagen in Nederland mogelijk te maken. Eerdere edities noemden dit als een kansrijke manier om niet-gebruik te verminderen en burgers beter te ondersteunen. Omdat daarbij regelmatig wordt aangedragen dat de privacy onvoldoende kan worden gewaarborgd, heeft een groep juristen de verantwoordelijkheid genomen om onderzoek te doen naar de automatische toekenning van sociale rechten in België, onder begeleiding van Haagse Beek. Dit onderzoek heeft geresulteerd in het rapport ‘Van Ambitie naar Realisatie: Automatische Toekenning van Sociale Rechten in Nederland’, dat door hen is geschreven.

Het rapport beantwoordt de hoofdvraag: wat moet juridisch en technisch worden georganiseerd om automatische toekenning van sociale rechten in Nederland mogelijk te maken? Daarbij worden vier onderscheiden thema’s gehanteerd.

Zowel in Vlaanderen (Groeipakket) als in federaal België (Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, KSZ) heeft de politiek de nieuwe werkwijze geïnitieerd, waarna deze ambtelijk is uitgevoerd. De politiek heeft daarbij op verschillende momenten beslissingen genomen, onder meer over de werkwijze en de bestuurlijke inrichting, waaronder de wijze waarop het parlement wordt geïnformeerd.

Kernboodschap van het rapport

Het onderzoeksrapport laat zien dat de uitvoering van automatische toekenning vraagt om ambtelijke samenwerking, waarin departementen ieder een eigen rol en verantwoordelijkheid hebben. In beantwoording van de hoofdvraag benoemt het rapport vier aandachtspunten voor automatische toekenning:

1. Een generieke juridische grondslag;
2. Uniforme definities en databouwstenen;
3. Een robuuste digitale infrastructuur;
4. Governance en expliciete politieke keuzes.

Per thema verschilt wie aan zet is. De vier acties zijn onderling afhankelijk en vragen om centrale regie en politieke besluitvorming. Hoewel per thema verschilt wie verantwoordelijk is, blijft versnippering bestaan zonder samenhangende aanpak en wordt de ambitie van een proactieve overheid niet gerealiseerd. Het is daarom noodzakelijk dat betrokken departementen en het kabinet deze randvoorwaarden gelijktijdig oppakken en voortbouwen op bestaande initiatieven,

met duidelijke systeemverantwoordelijkheid en continuïteit over kabinetsperiodes heen. Onderstaand schema geeft per thema de primaire verantwoordelijkheid weer.

Aandachtspunten	Primair aan zet	Toelichting
Generieke juridische grondslag	Ministerie van SZW, met BZK en FIN	Wetgevingstraject voor ambtshalve toekenning en gegevensdeling; afstemming met materiewetten.
Uniforme definities en databouwstenen	Ministerie van BZK / Logius, SZW	Regie op standaardisatie en beheer van databouwstenen; aansluiting op basisregistraties en federatief datastelsel.
Robuuste infrastructuur	Ministerie van BZK (Digitale Overheid) + uitvoeringsorganisaties (SVB, UWV, BIDN)	Realisatie van federatief datastelsel en integratiefunctie; koppeling met bestaande voorzieningen.
Governance en politieke keuzes	Ministerraad / Kabinetsniveau	Besluitvorming over rollen, adviesmechanisme (IVC-model), financiering en langetermijnvisie.